

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ОБЛІКУ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

І. В. Баришевська, кандидат економічних наук

А. Ю. Корабахіна, здобувач

Миколаївський національний аграрний університет

У статті визначено нормативно-правові аспекти формування статутного капіталу комерційних банків та наведено практичні підходи поетапного його відображення в бухгалтерському обліку.

У період докапіталізації одним з нагальних питань залишається «якість» капіталу та прозорість його використання. Особливості формування та обліку статутного капіталу банків полягають у достовірному відображенні інформації про внески акціонерів (учасників) за спрощеною процедурою до офіційної реєстрації результатів емісії акцій за рахунок змін до Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України.

Ключові слова: банк, статутний капітал, облік статутного капіталу, prospect акцій, емісійні різниці.

Постановка проблеми. Функціонування банківської системи України в умовах несприятливої економіко-політичної ситуації характеризується низкою ключових проблем. Так, сьогодні значну кількість банківських установ визнано неплатоспроможними, збільшився обсяг зобов'язань завдяки девальвації національної валюти, а також погіршилася якість активів банків тощо. Пошук шляхів підвищення ефективності діяльності вітчизняних банків спрямований на врегулювання фінансово-банківської кризи за рахунок удосконалення діючого законодавства, особливо в частині формування та обліку статутного капіталу, мінімальний розмір якого буде суттєво зростати протягом наступних 10 років.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями проблем формування та обліку статутного капіталу банку присвячено наукові праці багатьох вчених-економістів, зокрема, І. Волкової, Л. Кіндрацької, А. Кірізлеєва, О. Коренєва, Н. Литвин, О. Мірошніченко, Т. Савченко, С. Смерічевського та ін. Попри значні здобутки у процесі формування методики обліку капіталу комерційних банків, зміни основних законодавчих норм вимагають оновлювати підходи до відображення

на рахунках основних банківських операцій саме зі статутним капіталом.

Метою статті є дослідження особливостей обліку формування та обліку статутного капіталу комерційних банків відповідно до вимог вітчизняного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про банк і банківську діяльність» [1], статутний капітал – це сплачена грошовими внесками учасників банку вартість акцій, паїв банку в розмірі, визначеному статутом. Статутний капітал банку формується відповідно до вимог законодавства України та установчих документів банку. Грошові внески для формування та збільшення статутного капіталу банку резиденти України здійснюють у гривнях, а нерезиденти – в іноземній вільно конвертованій валюті або у гривнях.

З метою підвищення ефективності та забезпечення стабільної діяльності банків України Постановою Правління Національного банку України № 464 від 06.08.2014 р. «Про приведення статутного капіталу банків у відповідність до мінімально встановленого розміру» [2] підвищено вимоги до мінімального розміру статутного капіталу нових банків до 500 млн грн та затверджено графік приведення докапіталізації діючих банків протягом 10 років (рис. 1).

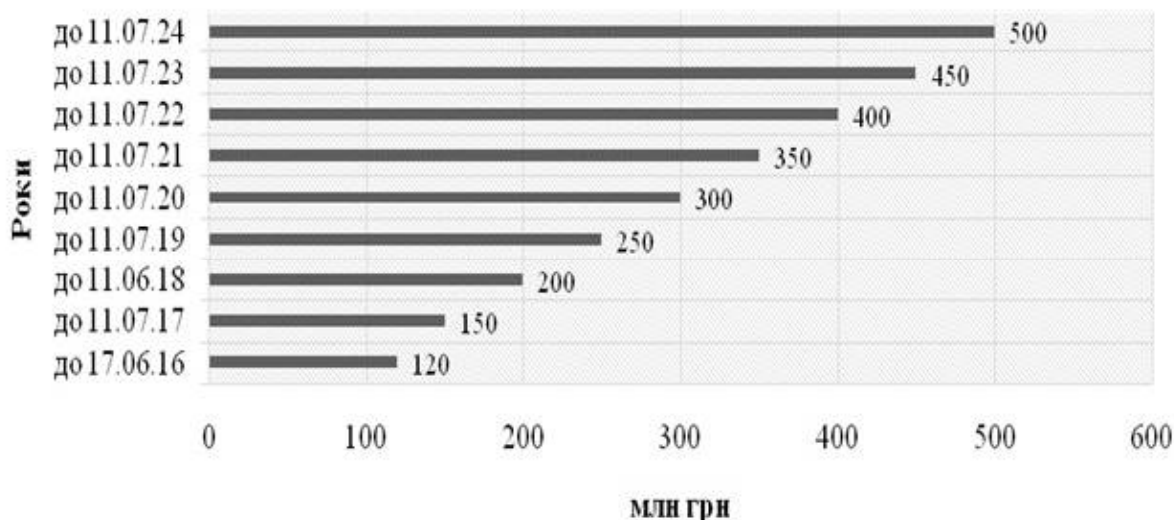

Рис. 1. Законодавче регулювання мінімального розміру статутного капіталу банків України, 2016-2024 рр.

Джерело: побудовано з використанням [2]

Станом на 01.01.2015 р. статутний капітал вітчизняних банків становить 180,2 млрд грн, що на 51,2% більше порівняно з 2010 р. Проте в результаті значної девальвації національної валюти, погіршення якості кредитного портфелю, зростання валютних ризиків, а також скорочення кількості банків, які мають банківські ліцензії Національного банку України (з 180 до 163 банків), статутний капітал вітчизняних банків у січні 2015 р. зменшився на 2,7% порівняно з 2014 р., що є негативною тенденцією розвитку банківського сектора економіки (рис. 2.).

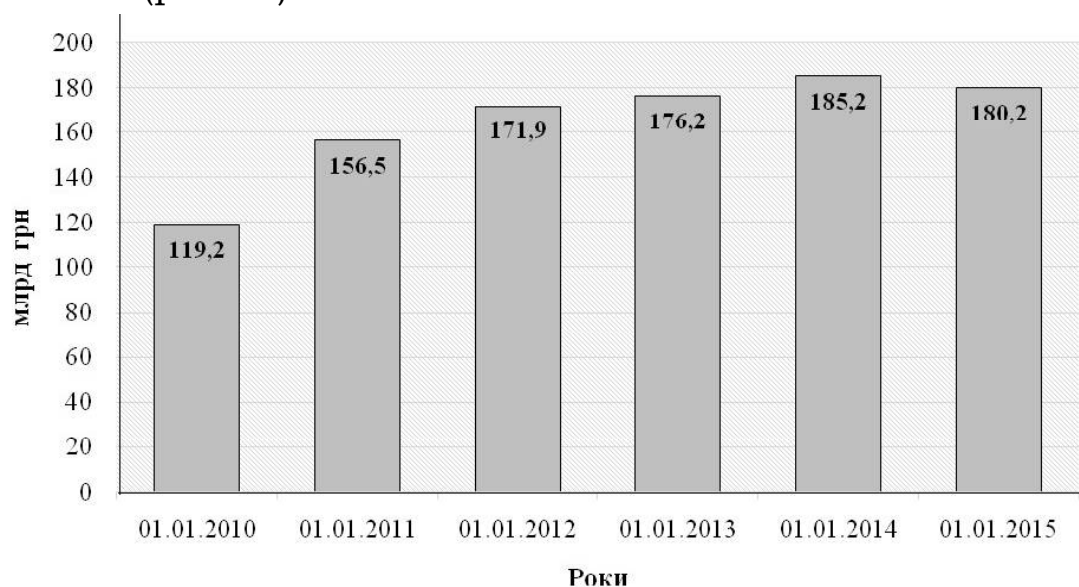

Рис. 2. Динаміка обсягів статутного капіталу банків України, 2010-2015 рр.

Джерело: побудовано з використанням [3]

Відповідно до аналітичного огляду банківської системи протягом I кварталу 2015 р. 8 банківських установ збільшили статутний капітал на загальну суму 7,44 млрд грн з метою підтримки власного бізнесу (табл.). У свою чергу, протягом I кварталу 2014 р. статутний капітал було збільшено лише на 1,31 млрд грн задля розширення діяльності, за винятком деяких банків, які нарощували капіталізацію, щоб забезпечити виконання законодавчо встановлених вимог щодо мінімального розміру статутного та регулятивного капіталів.

Положенням про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів [4] передбачено вимоги до формування та обліку статутного капіталу банку, зокрема, засновники (учасники) юридичної особи, яка має

намір здійснювати банківську діяльність, акумулюють кошти для формування статутного капіталу не нижче розміру, передбаченого статтею 31 Закону України «Про банк і банківську діяльність», на накопичувальному рахунку, що відкривається в Національному банку.

Таблиця

**Банки, які збільшили статутний капітал
протягом I кварталу 2015 р., тис. грн**

Назва банку	Група	01.01. 2015 р.	01.04. 2015 р.	Зміни за I квартал 2015 р.
Укрексімбанк	I	16689041,86	21689041,75	4999999,89
ВТБ Банк		5415764,43	6615784,41	1200019,97
Банк «Фінансова Ініціатива»	II	2000000	2280000	280000
Укрінбанк		405000	505000	100000
Банк інвестицій та заощаджень	III	250000	500000	250000
Банк Національні Інвестиції		161000	241000	80000
Піреус Банк МКБ		1627792	2077274	449482
Таскомбанк		220000	299200	79200
Всього		x	x	7438701,87

Джерело: побудовано з використанням [3]

Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України [5], для обліку статутного капіталу банку призначено пасивний рахунок 5000 «Статутний капітал банку». За кредитом даного рахунку проводяться суми збільшення статутного капіталу, а за дебетом – зменшення. Кредитовий залишок за даним рахунком відображає загальну суму зареєстрованого акціонерами чи учасниками статутного капіталу банку.

Облік сум незареєстрованого, але сплаченого засновниками (акціонерами, учасниками) банку статутного капіталу (кошти за акціями або паями), з 08.01.2013 р. ведеться за рахунком 5004 «Внески за незареєстрованим статутним капіталом» згідно зі змінами до деяких нормативно-правових ак-

тів Національного банку України, затверджених Постановою Правління НБУ від 08.01.2013 № 3 [6]. За кредитом рахунку проводяться суми, що отримані банком в оплату акцій або паїв до реєстрації статутного капіталу. За дебетом рахунку проводяться суми зареєстрованого статутного капіталу або суми, що повертаються в разі відмови в погодженні статуту банку.

Акції банку можуть продаватися за номінальною вартістю, або ціною, вищою від їх номінальної вартості. У разі продажу акцій за ціною, вищою, ніж їх номінальна вартість, виникають емісійні різниці [7].

Емісійні різниці (емісійний дохід) – це сума перевищення надходжень, отриманих емітентом від емісії (випуску) власних акцій (інших корпоративних прав), над номінальною вартістю таких акцій (інших корпоративних прав) (під час їх первинного розміщення) [8].

Для обліку різниці між номінальною вартістю акції та ціною її розміщення призначено пасивний рахунок 5010 «Емісійні різниці». За кредитом рахунку проводяться суми позитивної різниці в разі первинного та подальшого розміщення акцій. За дебетом рахунку проводяться суми витрат на операцію; суми списання різниці між ціною викупу та номінальною вартістю акцій у межах залишку під час викупу власних акцій.

Процедура формування та обліку статутного капіталу банку має певні етапи, послідовність яких визначена законодавством (рис. 3). Відмітимо, що відображення в бухгалтерському обліку статутного капіталу банку починається з реєстрації проспекту акцій, документа, який містить інформацію про розміщення акцій та інші відомості, зокрема, характеристику емітента; дані про посадових осіб емітента; опис діяльності емітента та можливі фактори ризику в його діяльності; відомості про грошові зобов'язання емітента; відомості щодо осіб, відповідальних за проведення аудиту емітента; відомості про провадження у справі про банкрутство або про застосування санації тощо.

Документи, що засвідчують повну сплату засновниками внесків до статутного капіталу, подаються у вигляді копій платіжних документів про сплату юридичними та фізичними особами – учасниками банку внесків до статутного капіталу

банку разом з інформацією про стан формування статутного капіталу.

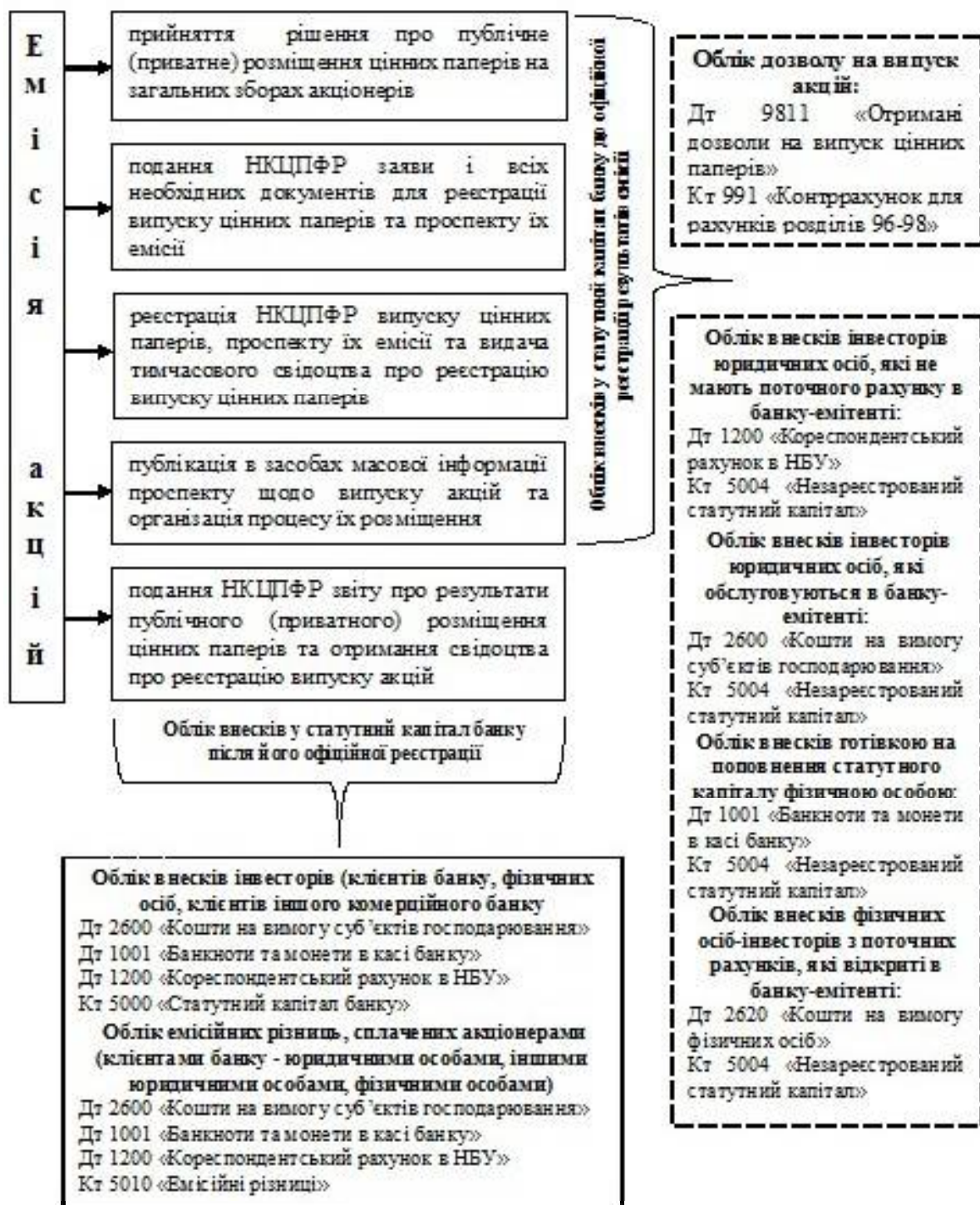

Рис. 3. Основні етапи формування та обліку статутного капіталу банку

Джерело: побудовано з використанням [9,10].

Висновки. Аналізуючи зміни до банківського законодавства, варто відмітити, що сьогодні вони спрямовані на запобі-

гання негативному впливу на стабільність банківської системи. У період докапіталізації одним з нагальних питань залишається «якість» капіталу та прозорість його використання. Особливості формування та обліку статутного капіталу банків полягають у достовірному відображенні інформації про внески акціонерів (учасників) за спрощеною процедурою до офіційної реєстрації результатів емісії акцій за рахунок змін до Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України.

Список використаних джерел:

1. Про банк і банківську діяльність [Електронний ресурс].: Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
2. Про приведення статутного капіталу банків у відповідність до мінімально встановленого розміру, [Електронний ресурс]:Постанова Правління Національного банку України № 464 від 06.08.2014 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0464500-14>
3. Національне рейтингове агентство «Рюрік» [Електронний ресурс]: Аналітичний огляд банківської системи за I квартал 2015 р. – Режим доступу : http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_1_kv_2015.pdf
4. Положенням про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів [Електронний ресурс]:Постанова Правління Національного банку України № 306 від 08.09.2011р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1203-11/page#n20>
5. Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України:Постанова Правління Національного банку України № 280 від 17.06.2004р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0919-04>
6. Зміни до Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України [Електронний ресурс]: Постанова Правління Національного банку України № 3 від 08.01.2013 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0166-13>
7. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ) : [підручник] / Н. Б. Литвин. – К. : Хай-Тек Прес, 2010. – 608 с.
8. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]: Постанова Правління Національного банку України № 368 від 28.08.2001 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>
9. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс]: Закон України № 3480-IV від 23.02.2006 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3480-15/page3>
10. Смерічевський С. Ф. Фінансовий облік у банках [Текст] : [підручник] / С. Ф. Смерічевський, А. С. Кірізлеєва. – К. : Кондор, 2014. – 408 с.

*И. В. Барышевская, А. Ю. Корабахина. **Нормативно-правовые и практические аспекты формирования и учета уставного капитала коммерческих банков***

В статье рассмотрены нормативно-правовые аспекты формирования уставного капитала коммерческих банков и приведены практические подходы поэтапного его отражение в бухгалтерском учете.

В период докапитализации одним из насущных вопросов остается «качество» капитала и прозрачность его использования. Особенности формирова-

ния и учета уставного капитала банков заключаются в достоверном отражении информации о вкладах акционеров (участников) по упрощенной процедуре официальной регистрации результатов эмиссии акций за счет изменений в План счетов бухгалтерского учета банков Украины.

Ключевые слова: банк, уставной капитал, незарегистрированный уставный капитал, проспект акций, эмиссионные разницы.

*I. Barishevskaya, A. Korabahina. **The legislative and practical aspects of accounting and authorized capital of commercial banks***

The article defines the legal aspects of the authorized capital of commercial banks and the practical phased approaches it's reflection in accounting.

During a capitalization the pressing issues is the "quality" of capital and transparency of its use. Features of the formation and registration of the share capital of banks are authentic information's reflection on the contribution of the shareholders (participants); and a simplified procedure of the official results' registration of banknotes' overissue through changes to the Plan of Accounts for banks in Ukraine.

Keywords: bank, authorized capital, unregistered share capital, the prospectus of shares emission difference.